



Het skûtsjesilen is cultureel erfgoed



Na drie jaar windstille strijden op de Friese wateren weer skûtsjes om het felbegeerde SKS-kampioenschap. Zeven prangende vragen over het evenement aan oud-schipper en kenner Age Veldboom.

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: ANP, PRIVÉBEZIT

Wat is skûtsjesilen?

Wedstrijdzeilen met oude Friese platbodems. Het wordt al sinds halverwege de negentiende eeuw gedaan. “De huidige skûtsjes werden honderd jaar geleden gebouwd om vracht te varen, zoals aardappelen, turf en koeienmest”, vertelt Age Veldboom (69), oprichter van het Skûtsjemuseum in Earnewâld. “Nu doen ze daar elke zomer wedstrijden mee.”



Age Veldboom

Wat is SKS?

Dat staat voor de in 1944 in Dokkum opgerichte Sintrale Kommisje Skûtsjesilen. Sinds 1945 houdt die jaarlijks wedstrijden waaraan veertien schippers uit een befaamd schippersgeslacht meedoen dat verbonden is aan een Friese plaats, zoals Sneek en Drachten. “De overgrootvaders, grootvaders en vaders van deze veertien hebben ook gevaren. Vroeger ging alle vervoer hier over water en was het zaak om zo snel mogelijk de producten van het platteland in de stad te krijgen. Want wie als eerste aankwam kreeg bijvoorbeeld de beste prijs voor zijn turf. Goed en snel zeilen betekende economisch gewin; soms kon men nog een keer op en neer. Dat fanatisme bezitten de schippers van de vierde generatie nog steeds.”

Wat typeert het Friese skûtsje?

De schepen zijn gebouwd voor de ondiepe Friese wateren. Ze hebben een roef in het achterschip, waar de schippersfamilie in woonde, en een met luiken afgedekt laadruim. Eerst werden skûtsjes van hout gemaakt, vanaf 1889 tot 1933 van staalijzer. “Friese schepen zijn kleiner dan de Groningse; die konden wel 80 ton vracht vervoeren, terwijl de skûtsjes maar zo’n 40 ton konden meenemen. De Friese schepen moesten niet te lang zijn om in de sluis te passen, en niet te breed om onder smalle bruggetjes door te kunnen. Vanwege de platte bodem hebben ze zwaarden aan de zijkant: op diep water steken ze die naar beneden om zo het schip op koers te houden. Ze zijn op verschillende Friese werven zonder tekening met de hand gebouwd en geklonken met klinknagels.”

Wat betekent skûtsjesilen voor de Friezen?

“Het is ons cultureel erfgoed. Als Friezen zijn we trots op al onze bijzondere culturele activiteiten. In één adem noem ik fierljeppen, kaatsen, de Elfstedentocht en skûtsjesilen. Het is niet niks dat er nog een paar honderd van deze historische schepen varen.”

Aan de SKS-wedstrijden doen maar veertien skûtsjes mee, hoe kan de rest zich met elkaar meten?

“Meer schepen vond de SKS niet verantwoord, omdat ze door kleine dorpen en nauwe wateren varen.” Daarom werd in 1981 de IFKS opgericht, de Iepen Fryske Kampioenskippen Skûtsjesilen. Iedereen met een door de IFKS goedgekeurd schip mag lid worden en kan meedoen met de wedstrijden. Ook Friezen die niet uit een schippersgeslacht komen en zelfs niet-Friezen. Door heel het land worden de wedstrijden direct na de SKS-wedstrijden gevaren, in vier klassen door ruim 60 skûtsjes. Ook Veldboom vaart bij de IFKS. “Mijn vader was boer, geen schipper. Ik hoor niet bij een SKS-geslacht. Dat is inderdaad een besloten club, maar dat is ook het mooie van de traditie.” Schepen uit beide klassen varen tijdens andere wedstrijden wel tegen elkaar.

Wat maakt de SKS-wedstrijden extra bijzonder dit jaar?

Het evenement vond twee jaar niet plaats en zo kon ook het 75-jarig jubileum in 2020 niet uitgebreid worden gevierd. Er worden dit jaar veel extra toeschouwers verwacht, die het feest willen inhalen. Ook zijn voor het eerst nieuwe regels van toepassing. “Omdat alle schepen verschillend zijn, was er altijd discussie na afloop over de uitslag. Een commissie heeft nu bepaald dat ze gelijkwaardiger moeten zijn, met name wat betreft het aantal vierkante meter zeil. Dat maakt de races eerlijker. Het gaat er niet alleen om hoe snel het schip is, maar ook om de tactiek en hoe goed schipper en bemanning op elkaar zijn ingespeeld.”

Wat krijgt de winnaar?

Het kampioenschap bestaat uit elf wedstrijden. Bij elke finishlijn klinken alle scheephoorns als het eerste schip de streep passeert. “De schipper die uiteindelijk het kampioenschap wint, wordt het podium op gehesen, krijgt een krans om zijn nek en een fles Berenburg. Aan de zijde van de Commissaris van de Koning klinkt voor hem het Friese volkslied. En daarna is het feesten en bier drinken. Als skûtsjekampioen van Friesland ben je een topper, hoor. Rijk word je er niet van, maar tegen de eeuwige roem kan niets op.”

Skûtsje journaal | vanaf zaterdag 30 juli | 17.35 | MAX | NPO 1

